

Anonimizētā versija

Tulkojums

C-374/23 – 1

Lieta C-374/23 [*Adoreikē*] ¹

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Iesniegšanas datums:

2023. gada 13. jūnijs

Iesniedzējtiesa:

Vilniaus apygardos administracinis teismas (Lietuva)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2023. gada 1. jūnijs

Prasītāji:

SR

RB

Atbildētāja:

Lietuvos Respublika

[..] VILNIAUS APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS (VIĻŅAS ADMINISTRATĪVĀ APGABALTIESA, LIETUVA)

LĒMUMS

[..] 2023. gada 1. jūnijs

[..] Viļņas Administratīvās apgabaltiesas tiesnesis, [..] [tiesas sastāvs],

rakstveida procesā administratīvajā lietā par prasītāju SR un RB prasību pret atbildētāju [..] par to zaudējumu atlīdzību, kas nodarīti ar valsts aktiem

ir konstatējis turpmāk minēto:

¹ Šis lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

Prasītāji SR un RB, Viļņas Administratīvās apgabaltiesas tiesneši, [...] lūdz atlīdzināt *Lietuvos Respublika* (Lietuvas Republika) nodarītos zaudējumus attiecīgi 74 286,09 EUR un 95 620,17 EUR apmērā.

Prasītāji pieprasa zaudējumu atlīdzību no Lietuvas valsts, tostarp pamatojoties uz to, ka viņu atalgojuma likme ir atkarīga no citu varu – izpildvaras un likumdevējas – politiskās gribas, un tas nav savienojams ne tikai ar *Lietuvos Respublikos Konstitūcija* (Lietuvas Republikas Konstitūcija) 109. panta 2. punktā nostiprināto tiesnešu neatkarības principu, bet arī ar Lietuvas Republikas starptautiskajām saistībām.

Atbildētājas [...] pārstāvji [...] savā kopīgajā aizstāvībā norāda, ka viņi iebilst pret prasītāju prasību. Būtībā tie atsaucas uz šādiem argumentiem: 1) nav izpildīti valsts atbildības nosacījumi atbilstoši *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas* (Lietuvas Republikas Civilkodekss) 6.271. pantam; 2) nav pamata konstatēt, ka valsts ir pieļāvusi bezdarbību, kas radītu tās atbildību par neatļautu darbību; 3) valdības konstitucionālās tiesības un pienākums ir plānot valsts budžetu un valsts amatpersonu un valsts sektorā strādājošo atalgojuma likmes; [4]) valsts sektorā strādājošo [atalgojuma] bāzes likme katru gadu tiek noteikta, ņemot vērā valsts finanšu resursus un saistības, un valsts nevarēja paaugstināt [atalgojuma] bāzes likmi ātrāk, nekā tas tika izdarīts; [5]) no 2018. gada līdz 2023. gadam bāzes likme ir pastāvīgi palielināta, ņemot vērā pasreizējo ekonomisko un sociālo situāciju, valsts saistības un paredzamos pieejamos finanšu resursus; [6]) bāzes likmei ir arī tieša ekonomiska ietekme uz privāto sektoru un vidējo algu valstī; [7]) bāzes likmes palielināšana būtiski ietekmēja arī tiesnešu algu fonda pieaugumu; [8]) tiesnešu darba samaksas sistēmas izveide ir valsts un tās iestāžu ekskluzīvā konstitucionālā kompetencē.

Saskaņā ar *Lietuvos Respublikos teisēju darbo apmokėjimo įstatymas* (Lietuvas Republikas Tiesnešu atlīdzības likums; turpmāk tekstā – “TAL”) 3. pantu *Lietuvos Respublikos Seimas* (Lietuvas Republikas parlaments; turpmāk tekstā – “parlaments”) pieņemto Lietuvas Republikas politiku, tiesnešu, valsts amatpersonu, civildienesta ierēdņu un valsts un pašvaldību finansēto iestāžu darbinieku darba algas (atalgojuma) bāzes likmi (turpmāk tekstā – “bāzes likme”) attiecīgajam gadam pēc *Lietuvos Respublikos Vyriausybė* (Lietuvas Republikas valdība; turpmāk tekstā – “valdība”) priekšlikuma ir jāizmanto tiesnešu atalgojuma aprēķināšanai. Bāzes likmi nosaka, ņemot vērā vidējo gada inflācijas līmeni iepriekšējā gadā (ko aprēķina pēc valsts patēriņa cenu indeksa), minimālās mēnešalgas līmeni un citu faktoru ietekmi uz vidējās algas līmeni un izmaiņām valsts sektorā. Saskaņā ar TAL 4. panta [2.] punktu vispārējās jurisdikcijas tiesu un specializēto tiesu tiesnešu atalgojumu veido: 1) darba alga; 2) piemaksa par darba stāžu Lietuvas valsts labā; 3) samaksa par darbu un dežūru atpūtas un valsts svētku dienās, kā arī par aizvietošanu; un 4) piemaksa par darba slodzes palielināšanu.

Saskaņā ar TAL pielikuma II nodaļu apgabaltiesas tiesneša amatalgas koeficients ir 17,2. Šis koeficients ir noteikts 2009. gada 28. aprīļa *Lietuvos Respublikos*

teisēju atlyginumu įstatymo priedėlio pakeitimo įstatymas Nr. XI-235 (Likums Nr. XI-235, ar ko groza Lietuvos Republikas Tiesnešu algu likuma pielikumu (kas stājās spēkā 2013. gada 1. oktobrī)), un tas nav grozīts kopš 2013. gada 1. oktobra, izņemot attiecībā uz rajona tiesu tiesnešiem. Vispārējās jurisdikcijas tiesu un specializēto apgabaltiesu tiesnešu algu aprēķina, reizinot TAL pielikumā noteikto amatalgas koeficientu (17,2) ar bāzes likmi, kas 2022. gadā bija 181 EUR un 2023. gadā ir 186 EUR.

Apgabaltiesu tiesnešu atalgojums (neskaitot piemaksu par darba stāžu) 2008. gadā bija 2 440,85 EUR (bruto) un 2021. gadā – 2 362 EUR (bruto), ņemot vērā 2019. gada nodokļu reformu (17.2 x bāze likme [EUR] 177/1.289 nodokļu izmaiņas). Tādējādi, lai gan tiesnešu atalgojums 13 gadu laikā, šķiet, ir palielinājies par aptuveni 8 %, patiesībā tiesnešu atalgojums nominālā izteiksmē ir samazinājies par 3,2 % nodokļu izmaiņu dēļ vien, un no 2021. gada beigām tas tuvojas valsts vidējās algas līmenim: 2022. gada 1. ceturksnī valstī [...] vidējā mēnešalga valstī bija 1 729,90 EUR (bruto likme), bet tiesneša mēneša vidējais atalgojums bija 3 113,20 EUR (bruto). Jāatzīmē, ka tiesnešiem, kas saņem atalgojumu atbilstoši iepriekš minētajai likmei, tiek piemērotas īpaši stingras prasības: 1) prasība par nevainojamu reputāciju, 2) prasība strādāt par vienādu atalgojumu neatkarīgi no darba slodzes (tiesnešu darba laiks šajā ziņā nav reglamentēts), 3) īpašas veselības prasības, 4) prasība neiesaistīties nekādā citā darbā, izņemot pedagoģisko un radošo darbu (konkurences aizlieguma prasība, Konstitūcijas 113. pants), 5) prasība būt tiesīgam strādāt ar informāciju, kas ir valsts noslēpums, 6) ierobežojumi tiesībām paust viedokli utt.

Jānorāda, ka *Rekomendācijas dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio* (Ieteikumi par atlīdzības maksimālo apmēru par advokāta vai advokāta palīga sniegto palīdzību civillietās), kas apstiprināti ar *Lietuvos Respublikos teisingumo ministras* (Latvijas Republikas tieslietu ministrs) 2004. gada 2. aprīļa rīkojumu un *Lietuvos advokatų taryba* (Lietuvas Advokātu padome) 2004. gada 26. marta rezolūciju (turpmāk tekstā – “Ieteikumi”), 7. punktā rekomendētās maksimālās summas par advokāta sniegtajiem juridiskajiem pakalpojumiem civillietās tiek aprēķinātas, piemērojot noteiktos koeficientus, kas ir pamatoti uz *Lietuvos statistikos departamentas* (Lietuvas Statistikas departaments) publicēto vidējo mēneša bruto algu [...] tautsaimniecībā ceturksnī pirms iepriekšējā ceturkšņa. Saskaņā ar Ieteikumu 8.19. punktu rekomendētā likme attiecībā uz izmaksām par vienas stundas juridisko konsultāciju, pārstāvību tiesā, sagatavošanos tiesas sēdei vai iepriekšējai uzklaušīšanai, dalību sarunās par izlīguma noslēgšanu vai personas pārstāvību pirmstiesas strīdu izšķiršanas iestādē, ja tas pats strīds vēlāk tiek nodots izskatīšanai tiesā, ir 0,1. Tādējādi ieteicamā summa par vienu advokāta darba stundu ir 179,9 EUR (1 799 x 0,1), savukārt apgabaltiesas tiesneša bruto stundas atalgojums, neskaitot piemaksu par darba stāžu, ir aptuveni 20 EUR, un dienas atalgojums tādējādi ir 159,66 EUR (3 199,20 / 20 darba dienas). Attiecībā uz šīm tiesību normām valsts, kas arī ir lietas dalībniece, nostāja ir tāda, ka minimālā stundas tarifa likme advokātam ir atbilstoša un saprātīga. Tādējādi tiesnešu atalgojums diskriminē tiesnešus salīdzinājumā ar juristiem līdzīgās

profesijās, un tiek pārkāpts Konstitūcijas 29. un 48. pants, kas uzliek pienākumu nodrošināt nediskrimināciju un vienlīdzīgu attieksmi cilvēktiesību jomā (valsts pienākums izveidot salīdzināmu sistēmu tiesnešu atalgojumam par līdzīgu darbu), kā arī Līguma par Eiropas Savienību (turpmāk tekstā – “LES”) 2. pants.

Šajā lietā prasītāji izvirza jautājumu par valsts atbildību un lūdz atlīdzināt tās bezdarbības rezultātā nodarīto kaitējumu, jo neesot tiesiskā mehānisma, ko var ierosināt tiesa vai tiesnesis, lai pieprasītu izpildvarai un likumdevējvarai ieviest atalgojumu, kas būtu samērojams ar tiesneša amata cieņu, atbildību un stingrajiem ierobežojumiem, kas saistīti ar tiesneša amatu, tostarp attiecībā uz citu nodarbošanos.

To, ka bāzes likmei vajadzētu būt atkarīgai nevis no parlamenta vai valdības politiskās gribas, bet gan no valsts ekonomiskajiem rādītājiem, netieši esot atzinusi pati valdība, kad tā sāka īstenot valdības programmu, kas tika apstiprināta ar Lietuvas Republikas parlamenta 2020. gada 11. decembra rezolūciju Nr. XIV-72. Civildienesta reforma tika uzsākta, lai nodrošinātu, ka valsts ierēdņu atalgojuma noteikšana būtu balstīta uz ekonomiskajiem rādītājiem.

Saskaņā ar LES 2. pantu Savienība ir dibināta, pamatojoties uz vērtībām, kas respektē cilvēka cieņu, brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības, tostarp minoritāšu tiesības. Šīs vērtības dalībvalstīm ir kopīgas sabiedrībā, kur valda plurālisms, tolerance, taisnīgums, solidaritāte un kur nav diskriminācijas, kā arī valda sieviešu un vīriešu līdztiesība.

LES 6. pantā noteikts, ka Savienība atzīst tiesības, brīvības un principus, kas izklāstīti 2000. gada 7. decembra Eiropas Savienības Pamattiesību hartā, kura pielāgota Strasbūrā, 2007. gada 12. decembrī (turpmāk tekstā – “Harta”). Hartai ir tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem. Hartas noteikumi nekādā ziņā nepaplašina Savienības kompetences, kā tās noteiktas Līgumos. Hartā paredzētās tiesības, brīvības un principus interpretē saskaņā ar Hartas VII sadaļas vispārējiem noteikumiem, ar ko reglamentē tās interpretēšanu un piemērošanu, un pienācīgi ņemot vērā Hartā minētos paskaidrojumus, kuros izklāsta minēto noteikumu pamatu (1. punkts). Savienība pievienojas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai. Šī pievienošanās neietekmē Savienības kompetences, kā tās noteiktas Līgumos (2. punkts). Pamattiesības, kas garantētas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām, ir Savienības tiesību vispārīgo principu pamats.

Hartas 47. pantā ir nostiprinātas ikviena tiesības uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā. Tādas pašas tiesības ir paredzētas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta 1. punktā.

Lietuvas Republika, 2004. gadā kļūstot par Savienības dalībvalsti, apņēmas ievērot un veicināt LES 2. pantā noteiktās vērtības atbilstoši LES 49. un 52. panta tiesību normām.

Saskaņā ar LES 19. panta 1. punkta [pirmo] daļu Eiropas Savienības Tiesai (turpmāk tekstā – “Tiesa”) ir jānodrošina, ka tiek ievērots tiesiskums Līgumu interpretēšanā un piemērošanā. Atbilstoši Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk tekstā – “LES”) 267. pantam Tiesas kompetencē ir sniegt prejudiciālus nolēmumus par Līgumu interpretāciju.

Saskaņā ar LES 19. panta 1. punkta otro daļu visām dalībvalstīm tostarp ir jānodrošina, lai attiecīgās instances, kas kā “tiesa” Savienības tiesībās noteiktajā izpratnē ietilpst tās tiesību aizsardzības līdzekļu sistēmā jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības, un kas tādējādi šajā statusā var spriest par Savienības tiesību piemērošanu un interpretāciju, atbilstu efektīvas tiesību aizsardzības tiesā prasībām (spriedums, 2021. gada 2. marts, A.B. u.c., C-824/18, EU:C:2021:153, 112. punkts un tajā minētā judikatūra). Tiesa ir norādījusi, ka no LES 19. panta satura izriet valstu tiesu un Tiesas pienākums nodrošināt Savienības tiesību pilnīgu piemērošanu visās dalībvalstīs, kā arī to tiesību aizsardzību tiesā, kuras attiecīgajām personām izriet no minētajām tiesībām (Atzinums 1/09, 2011, 68. punkts; atzinums 2/13, 2014, 175. punkts; spriedums, 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117), 32.–33. punkts; spriedums, 2018. gada 6. marts *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158), 36. punkts). Spriedumā *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16) Tiesa saistīja LES 19. panta 1. punkta otrajā daļā ietverto dalībvalstu pienākumu ar tiesībām uz taisnīgu tiesu, norādot, ka ikkatri dalībvalstij ir jānodrošina, ka tiesas atbilst efektīvas tiesību aizsardzības tiesā prasībām, jo šādi aizsardzībai ir būtiski, lai valsts tiesas saglabātu neatkarību, ņemot vērā Hartas 47. panta otro daļu, kurā tostarp ir noteikta prasība nodrošināt tiesības vērsties neatkarīgā tiesā. Tāpat tika uzsvērts, ka tiesnešu darba samaksas saņemšana atbilstoši viņu veikto funkciju nozīmei ir ar tiesnešu neatkarību nedalāmi saistīta garantija.

Tiesu varas neatkarība ir viens no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatprincipiem, svarīgs Savienības tiesību un konstitucionālais princips, varas dalīšanas principa un tiesiskuma principa neatņemama sastāvdaļa, kā arī priekšnoteikums cilvēktiesību un brīvību aizsardzībai. Tiesa 2020. gada 9. jūlija spriedumā *Land Hessen*, C-272/19, EU:C:C:2020:535, norādīja, ka “dalībvalstu tiesnešu neatkarība ir īpaši svarīga Savienības tiesību sistēmai no dažādiem aspektiem. Vispirms tā izriet no tiesiskuma principa, kas – atbilstoši LES 2. pantam – ir viens no Savienības dibināšanas pamatā esošajām vērtībām, kuras ir kopējas dalībvalstīm, kā arī no LES 19. panta, kurā šī vērtība ir konkretizēta un kurā pārbaudes tiesā uzdevums šajā sistēmā ir uzticēts arī valstu tiesām (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, 32. punkts). Turpinājumā – minētā neatkarība ir obligāts nosacījums, lai personām Savienības tiesību piemērošanas jomā nodrošinātu Hartas 47. pantā paraudzētās pamattiesības uz neatkarīgu un objektīvu tiesu kā garantiju, ka tiek aizsargāts tiesību kopums, kas personām izriet

no Savienības tiesībām (šajā nozīmē skat. it īpaši spriedumu, 2020. gada 26. marts, pārskatīšana, *Simpson/Padome* un *HG/Komisija*, C-542/18 RX-II un C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 70. un 71. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra). Visbeidzot minētā neatkarība ir īpaši būtiska tiesu sadarbības sistēmas, ko iemieto LESD 267. pantā paredzētais prejudiciāla nolēmuma tiesvedības mehānisms, raitai darbībai, jo šo mehānismu var iedarbināt vienīgi instance, kurai ir uzticēts piemērot Savienības tiesības un kura tostarp atbilst šim neatkarības kritērijam (skat. it īpaši spriedumu, 2020. gada 21. janvāris, *Banco de Santander*, C-274/14, EU:C:2020:17, 56. punkts un tajā minētā judikatūra).”

Tiesu varas neatkarības princips ietver tiesu varas finansējuma neatkarību no izpildvaras un likumdevējvaras. Tiesa [1963. gada 5. februāra] spriedumā *Van Gend en Loos* [26/62, EU:C:1963:1] noteica Savienības tiesību tiešo iedarbību. Līdz ar to šajā lietā iesniedzējtiesai ir jāizvērtē, vai tiesnešu atalgojuma noteikumi, saskaņā ar kuriem tiesnešu atalgojuma likme ir tieši atkarīga no parlamenta un valdības politiskās gribas, ir saderīgi ar Savienības tiesībām un ievēro LES 2. pantā aizsargātās Savienības vērtības, kā arī Hartas 47. pantā nostiprināto tiesu varas neatkarības principu. Jāatzīmē, ka pastāvošā judikatūra nenodrošina nepieciešamo skaidrību šajā jautājumā, un tādējādi tas ir jauns Savienības tiesību interpretācijas jautājums, kurš, pēc *Vilniaus apygardos administracinis teismas* (Viļņas Administratīvā apgabaltiesa) ieskata, ir svarīgs, lai visās dalībvalstīs vienoti piemērotu Savienības tiesības. Turklāt Savienības tiesības ir jāinterpretē autonomi un vienveidīgi visā Savienībā saskaņā ar Savienības tiesību interpretācijas principiem.

Šajā gadījumā *Vilniaus apygardos administracinis teismas* (Viļņas Administratīvā apgabaltiesa), lai lietu izskatītu pēc būtības, ir jālemj, pamatojoties uz tiesu varas neatkarības principu, un tai ir saistošas ne tikai valsts tiesības, bet arī Savienības tiesības. Neprecizējot šā principa saturu, nav iespējams spriest par to, vai valsts tiesību normas, kas reglamentē tiesnešu atalgojumu, ir saderīgas ar LES 19. panta 1. punktā nostiprināto tiesu varas neatkarības principu. Tādējādi Tiesas prejudiciāls nolēmums šajā jautājumā ir ne vien vispārējās interesēs, lai vienveidīgi piemērotu Savienības tiesības, bet arī nepieciešams, lai varētu pieņemt spriedumu šajā lietā.

Tāpēc Tiesas sniegtajām atbildēm uz šā rīkojuma rezolutīvajā daļā uzdotajiem jautājumiem šajā lietā būs būtiska nozīme, jo no Savienības tiesību interpretācijas ir atkarīgs tiesu varas neatkarības jēdziena saturs un līdz ar to jautājums par valsts atbildību un tās bezdarbības nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu.

[..] [pamatojums lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu]

Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, [...] [atsauce uz procesuālo tiesību normām], *Vilniaus apygardos administracinis teismas* (Viļņas Administratīvā apgabaltiesa),

nolemj šādi:

Tiesai prejudiciāla nolēmuma sniegšanai tiek uzdoti šādi šajā lietā nozīmīgi jautājumi par Savienības tiesību interpretāciju:

1. Vai LES 2. pantā nostiprinātās demokrātijas, tiesiskuma, cilvēktiesību un taisnīguma vērtības un LES 19. panta 1. punkta otrās daļas tiesību normas ir jāinterpretē tādējādi, ka ar tām dalībvalstu likumdevējvarai un izpildvarai tiek piešķirta neierobežota un ekskluzīva rīcības brīvība ar valsts tiesību aktiem noteikt tiesnešu atalgojumu tādā apmērā, kas ir atkarīgs tikai no likumdevējvaras un izpildvaras gribas?

2. Vai LES 19. panta 1. punkta, kā arī Hartas 47. panta tiesību normas, kas tostarp attiecas uz tiesu varas neatkarību, ir jāinterpretē tādējādi, ka tās ļauj dalībvalstīm ar valsts tiesību aktiem ieviest noteikumus, saskaņā ar kuriem tiesnešu atalgojums ir zemāks par atlīdzību vai honorāriem, ko valsts ir noteikusi citu juridisko profesiju pārstāvjiem?

[..] [procesuālās standartfrāzes un tiesas sastāvs] [..]

DARBA VERSIJA